

ЕЛПРОМ ТРОЯН или как един завод се превърна в легенда

Вече 75 години Елпром Троян е визионер и Световен лидер в електротехническата промишленост и машиностроенето, с визия за следващите 100 години.

Началото – Индустрия 2.0

ТРОЯН е един от първите градове в страната, който започва да използва електроенергия. В края на 1926 г. с подкрепата на кооперация „Троянска Популярна банка“, градското читалище „Наука“ и електроснабдителната кооперация „Слънце“ група будни троянци основават Воден синдикат „Троян“. След тригодишна дейност и инвестиция от няколко милиона лева, голямата част от които взема на кредит, синдикатът е изпълнил мисията си – на 11 декември 1929 г. новопостроената електроцентрала започва работа и осветява Троян.

ПРЕЗ 1943 г. в малката електроремонтна работилница на Марин Стаевски се изработва силов трансформатор. Ентузиастите разполагат само с настолна бормашина и ножица за рязане на ламарина. Не по-добро е положението с материалите. Не достига силициева ламарина. Проводниците на намотките са получени от стотици парчета. Въпреки това трансформаторът е правилно изчислен и изработен и действа задоволително пет години. Това поражда идеята за създаване на електропромишленост в Троян.

СЛЕД ВОЙНАТА, през м. септември 1945 г., отново по инициатива на Марин Стаевски, се основава електротехническа кооперация „Елкооп“, съоснователи са Цочо Цоневски, Цонко Якимов и Павел Йовевски. През 1946 г. Дирекцията за електрификацията на Северна България поръчва първата партида – 10 трансформатора с мощност 30 kw от 6000V/380V/220V, като снабдява кооперацията с необходимите материали.

ТАКА, благодарение на водния синдикат „Троян“ и на ко-

операция „Елкооп“, Троян е електрифициран, което е предпоставката за индустриализацията на града, т. е. за масово индустриално производство (Индустрия 2.0). Което е едно ново начало и променя облика на Троян завинаги, неслучайно започнахме, че градът е един от първите в страната, започнали да използват електроенергия.

ПРЕЗ 1949 г. електротехническата кооперация става държавно предприятие от системата на електропромишлеността – учредява се фабрика „Елпром“ (Троян), чийто пръв директор е Марин Стаевски. Наскоро след това електромоторната фабрика се настанява в нова сграда. През 1952 г. преустано-

явява производството на трансформатори и се специализира като предприятие за производство на колекторни и микроелектромотори, асинхронни електромотори с малка мощност до 2 kw и на специални електромашини, комбинирани с тези двигатели.

ПАК ПО ТОВА време двама от основателите – Цочо Цоневски и Цонко Якимов, са изпратени на специализация в Унгария. След тяхното завръщане се появява идеята за формиране на група от технолози. Така през 1951 г. се създава първата технологична група под ръководството на Йонко Хаджийски. Изготвят се първите технологични карти, матрици, инструменти и приспособления. Въпреки ниската квалификация на работниците и наличието само на един инженер, групата на първите технолози постига добри резултати. Получен е на място необходимият за отливките силумин, проектира се и се изработва специална тиглова пещ. Производството на бормашини налага усвояването на нови методи на леене. В предприятието се внедряват четирипозиционни последователни щанци за статорните и роторните пластинки на колекторните електромотори.

УСПЕХИТЕ на младия завод донасят нови отговорни задачи. През 1956 г. на предприятието се възлага за първи път държавна поръчка – за износ на електродвигатели в Чехословакия, която е изпълнена успешно и без рекламации. Голям принос в тази първа международна проява имат главният инженер Дочо Велчевски, главният конструктор инж. Димитър Личков и главният технолог инж. Стамен Иванов. След изпълнението на унгарската поръчка в завода се създава протипна база, осигуряваща условия за усвояване на нови изделия, развива се електролаборатория под ръководството на инж. Иван Цанков.

ЗА ТЕХНОЛОГИЧНИЯ отдел периодът след 1956 г. се характеризира с внедряването на поточната организация на производството. Налага се разработването на проект за първото разширение на завода. През 1959 г. технологичният отдел под ръководството на младия инженер Димитър Добрев наброява вече 50 души и се налага като авторитетно и важно звено за организиране на производството. Разработват се поточни линии за обработване на тела, на щитове, на валове. От механичния цех принципът на поточността се пренася в целия завод. В пресовачния цех се образуват вериги, в бобинажното отделение трудът се реорганизира, монтажът се подготвя за конвейерна работа, боядисването на готовата продукция се извършва на подвесен конвейер, съчетан с тунелна сушилня с инфрачервени лъчи.

ЗАСЛУЖАВА да се отбележат и други важни технически решения с участието на металурга инж. Цочо Цветков, които са създадени по това време: пресите за полупостоянни форми за леене на чугунени детайли и автоматична линия за обработка на кожуси. По-късно са внедрени агрегати за ролкова електрозаварка на листи динамоламарина и преработката и на ролата и конвейери за импрегнация на статори. Построена е електродъгова пещ за претопяване на чугунени отпадъци.

ПРЕЗ 1961 г. от технологичният отдел се оформя самостоятелен инструментален отдел с ръководител Пейо Радков. Същата година се създава и металургичен отдел под ръководството на инж. Цочо Цветков. Този отдел решава важни въпроси за производството. Внедрено е заливането на роторите на машини под налягане в дву- и четиригнездови пресформи. Построена е и е внедрена електродъгова пещ

"Елпром" през 60-те години

за добиване на чугун от отпадъци, с което се реализират значителни икономии. Разработен е и частично внедрен оригинален метод за леене в пресовани под високо налягане пясъчно-глинести форми; във връзка с този метод по-късно се разработва и автоматична въздушно-лостова 200-тонна преса.

ПРЕЗ 1962 г. се организира отдел за нестандартни съоръжения, който разработва редица специфични за производството на завода машини и транспортни средства. През 1963 г. влизат в действие първите агрегатни машини за лагерен щит, автоматичните преси „Шулер“ в пресовия цех и пневматичната серия за безкасово формене в лярния цех. Същата година в завода се произвежда национална конференция по лярство, на която се демонстрира пресово безкасово формене с преса заводско производство, дело на инж. Цочо Цветков и конструктора Мичо Радевски. На конференцията инж. Цветков изнася доклад за този иновативен метод.

В ПЕРИОДА 1960-1965 г. настъпва нов етап в развитието на „Елпром“ (Троян), като заводът увеличава своята производствена програма два и половина пъти. Задачата е да се премина на световно равнище както по качество на изработката, така и по производителност на труда. Под непосредственото ръководство на инж. Димитър Добрев започва проектирането и реализирането на нов монтажнен корпус. Производството се поставя на най-модерна основа. С помощта на отдела за агрегатни и специални машини при Завода за металорежещи машини (София) с ръководител инж. Ярослав Генев се внедряват агрегатни машини за обработване на лагерни щитове. Разработена е автоматична линия за валове. Под ръководството на инж. Веселин Грозданов се изгражда първата в машиностроенето на България автоматична линия за обработване на тела на електромотори. Доставят се и се внедряват автоматични преси за статорни и роторни пластини, а през 1965 г. се преминава на работа с ламарина на руло, което повишава производителността. Внедряват се и редица приспособления, увеличаващи производителността на механичната обработка и повишаване на нейното качество.

ПРЕЗ 1968 г. в „Елпром“ (Троян) е създаден отдел НОТ (Научна организация на труда) с ръководител Дочо Шейтанов. В него работят още Иванка Митева, Стефан Попов, Гергина Дацова и Цочо Цоневски. Една година по-късно отделът има нов ръководител – Марин Ковачев. През 1970 г. от този отдел се оформят два нови: „Организация и системи на управление“ (АСУ) и „Комплексна автоматизация за производство и управление (АПУ)“. От 1970 г. за началник е назначен Димитър Генешки. Отделът си сътрудничи с „Грюн Хайн“ – елек-

тромоторен завод в тогавашната Германската демократична република (ГДР). През 1977 г. е сключен договор между НПО „Автоматизация“ и ДСО „Елпром“ за разработка и внедряване на задачите на АСУ на базата на закупения от френска фирма лиценз на метода „Прописе“.

Индустрия 3.0 - ерата на автоматизацията и дигитализацията

ТРЕТОТО РАЗШИРЕНИЕ влиза в действие през 1966-67 г. В новите халета се настаняват механичен, пресов, бобинажен, монтажен, бояджийски и опаковъчен цех. Основният корпус на старото производствено помещение е предоставено за производство на инструменти и нестандартно оборудване. Основа на това производство стават четирипозиционните сегментни щанци. Усвояват се производства с голям асортимент, моделна екипировка и разнообразие от нестандартно оборудване не само за завода, а и за други сродни предприятия в страната.

ПРЕЗ 1981 г. в АСУ е поставена многопультна система за подготовка на данни за магнитни ленти МСПДМЛ/Е/ 9003. След подготовката на специално помещение се утвърждава щат за оператори, които минават курс на обучение. Системата е приета на 17 юни 1981 г. Това е дата на която се появява първата електронна машина – както в завода, така и в града. На 1 март 1984 г. е доставена втората миникомпютърна изчислителна система, а през 1988 г. стават три.

ТОЗИ ПЕРИОД се характеризира в профилирането на „Елпром“ (Троян) в производството на асинхронни електромотори и работни машини към тях. Разработват се и някои модификации като двускоростни мотори, еднофазни мотори с пусков кондензатор и други двигатели със специални цели. Номенклатурата на завода става голяма, което налага отделянето на микроколекторните електромотори и електромашини в отделно предприятие. В резултат на това се създава ново предприятие „Елпром“ (Ловеч). По същия начин „Елпром“ (Троян) поставя началото на още две промишлени предприятия, които впоследствие се развиват и укрепват – „Елпром“ (Тетевен) и „Елпром“ (Етрополе).

ЕЛЕКТРОМОТОРНИЯТ завод „Елпром“ (Троян) се специализира като едно голямо предприятие за производство на асинхронни електродвигатели с габарити 0, I, II, III с мощност до 4 kw и за производство на електрически машини като електрошмиргели, вентилатори, помпи и др. Заводът задоволява напълно нуждите на страната ни от посочените електродвигатели. Той снабдява повече от 80 машиностроителни предприятия и търговски организации. Бързите темпове, с които се развива, налагат към него да се създадат цехове на територията на Троянска община. Първите филиали са в с. Голяма Желязна и с. Старо село, където се прехвърля част от бобинажа на електромотори за перални, производството на цветни отливки и бакелитопресовото производство. Там се построяват модерни цехове, които влизат в действие през 1983 г. – за производство на електродвигатели за водни помпи и перални машини (с. Голяма Желязна) и за стоки за народно потребление (с. Старо село). Нов голям филиал на завода започна своята дейност през 1978 г. Влезе в действие модерна леярна за безкасово формоване в с. Орешак – в цехово производство, обзаведено с модерни полуавтоматични линии за щанцоване, пакетиране и термообработка от безсилициева ламарина.

„Елпром“ през 80-те години

В СВОЕТО десетилетно развитие заводската марка „Елпром“ (Троян) си пробива път и заема достойно място на международния пазар. Заводът се налага като експортен. Българската външнотърговска фирма „Електроимпекс“ пласира електромоторите, производство на завода, във всички социалистически страни: СССР, ГДР, Чехословакия, Полша, Унгария, Куба, Албания; но по-голямата част от износа е предназначен за индустриално развитите капиталистически страни като ГФР, Франция, Италия, Белгия, Холандия, Гърция, Турция, както и за развиващите се африкански, азиатски и някои латиноамерикански държави.

ШИРОКАТА номенклатура на завода, високата надеждност на двигателите и високото им качество печелят все повече клиенти на международния пазар. Развитието на „Елпром“ (Троян) се очертава като много перспективно и много изгодно за нашето стопанство. Разработената и пусната в производство през 1959 г. единна серия електродвигатели е изпълнила своето предназначение до 1982 г. Заводът вече предлага електродвигатели от сериите 4A080D, 90D, 100D, II2D, 4EOKA80D, 90D и 4EOKAD-90D, които се характеризират с подобрени моментни и работни характеристики, олекотена конструкция, съвременен дизайн и повишена надеждност. Особена гордост е усвояването и пускането през 1981 г. в серийно производство на високомоментните задвижвания (ВМЗ), предназначени за комплектуване към металорежещи машини с цифрово-програмно управление (ЦПУ) с въртящ момент от 7 до 47 Нм. Немислим е техническият прогрес без производството на високомоментни задвижвания, тъй като световната практика утвърждава предимството на металорежещите машини с цифрово-програмно управление. През този период заводът произвежда високомоментни задвижвания изключително за износ в СССР, но с бъдещото увеличаване на производството на това високоефективно изделие ще се създадат условия за износ и в други страни.

В СВОЯТА дългогодишна производствена дейност заводът приема и възпитава много специалисти. Производственият учебен център за образование и преквалификация на кадрите постоянно развива и усъвършенства дейността си. Заводът е носител на орден „Червено знаме па труда“, на седем златни и два сребърни медала, получени на Международния панаир в Пловдив. Колективът получава златен медал през 1978 г. за усвояване и производство на фамилия електродвигатели от серията 4A0. Държавният комитет за наука и технически прогрес утвърждава висша категория за

качество със знак „К“ за изделията 4А080Д, 90Д, 100Д, 112Д, 4Е0КА80Д и 90Д. Заводът полага много грижи за подобряване на условията за работа и труд. Проблемите, свързани с безопасността и хигиената на труда, с премахване на тежкия и непривлекателен труд се разрешават успешно чрез повишаване на степента на автоматизация и модернизация на производствените процеси. Във всеки цех се увеличават ежегодно работещите при комплексно подобрени условия на труд (КПУТ). В този период успешно се решават жилищните проблеми на работниците и служителите.

В ЧЕСТ на юбилея в завода е завършен последният етап от модернизацията, реконструкцията и разширението на основните фондове, обновлението на продукцията с усвоената вече нова серия електродвигатели 4А0, внедряване на изцяло нови технологии в механичната обработка на тела, лагерен щит и вал-ротор на автоматични линии, нова леярска технология. Предстои модернизация на леярния цех 70, проектира се построяване на отделен завод за високомоментни задвижвания. Изготвен и одобрен е проект за модернизация и реконструкция на обособеното производство за инструменти и нестандартно оборудване (ПИНО), което би трябвало да увеличи производителността на едно лице промишлено-производствен персонал над 2 пъти.

В ИЗПЪЛНЕНИЕ на програмата за интелектуализацията на труда и приложението на електронно-изчислителни машини в управлението през 1982 г. в завода се създава електронно-изчислителен център (ЕИЦ). Изграждането му бе наложително за подобряване на управлението на производството и финансово-счетоводната дейност в реално време. В него работят и се ползват подсистемите за стоково-материалните ценности, труда и работната заплата, материално-техническото снабдяване, управлението на складовото стопанство и нормативно-справочната база. Внедрява се подсистемата за оперативно управление на производството. През 1982 г. „Елпром“ (Троян) получава престижната международна награда „Златен Меркурий“ за развитие на производството и международното сътрудничество.

В ОРГАНИЗАЦИИТЕ към завода са обхванати всички работници и служители. Голяма част от младежите участват в художествената самодейност и фотоклуба. През дългия период на масова физкултурна дейност колективът на завода многократно е печелил окръжни и републикански награди. Непрестанно работи и единственият в страната работнически цирков състав. Много отличия печелят заводската танцова група, струнният и естрадният състав и вокалната група.

НА 2 ОКТОМВРИ 1987 г. профсъюзни активисти от електромоторен завод „Елпром“ (Троян) поставят в запечатана капсула послание до идните поколения: „Обичайте завода и колектива си, борете се за по-големи постижения от нашите, за да пребъде напред във времето името на завода, за да има дيريا за вашите последователи!“. Оптимизмът на поколението, написало завета, ще остане несполеден. Заводът ще бъде унищожен. След промените през 1989 г. заводът попада в програмата за масова приватизация и е приватизиран. През същата 1989 г. е прекръстен на „Елма“ АД, но всички и до ден днешен го наричат „Елпром“, а хората работещи там просто елпромци. Следва унищожението от приватизатора Николай Банев.

Днес „Елпром Троян“ е символ на Индустрия 4.0, създаде първия „умен електромотор“ в света

КАКВО ОЗНАЧАВА да си създават на първия „умен електромотор“ в света, да превърнеш Троян в символ на Индустрия 4.0. Това е „Елпром Троян“. И защо казваме, че заводът прославя Троян сега, когато тържествено отбелязахме 150-годишнината от обявяването му за град. Защото „Елпром“ означава „електрическа промишленост“, това го знаят и децата, както „Винпром“ означава „винарска промишленост“. А двата троянски завода с тези имена – „Елпром Троян“ и „Винпром Троян“, имат най-много медали и отличия и са сред най-ярките символи на Троян („Винпром Троян“ е с 28 медала, златни и сребърни, а „Елпром Троян“ – с 15 златни медала).

„Елпром Троян“ днес, 2018 г.

ПРЕЗ 2016 г. заводът е закупен от фамилията Мондешки. В плановете за възстановяване подкрепата на всички елпромци е ключова. Синовете на основателя Марин Стаевски участват активно и споделят радостта от възраждането на завода – това са Найден и Христофор Стаевски, работили тук през целия си живот. Работници и служители се включват във възстановяването, за да може гордостта на троянци и на Троян – „Елпром Троян“, да върне блясъка си.

ЗАПОЧВА и мащабен ремонт на производствените сгради и помещения, административните корпуси и прилежащите площи, като планираната инвестиция е за над 5 млн. лв. Във фирмата „Елпром Троян“ са назначени около 120 души, има и 10 стипендианти, които учат инженерство и са сключили договори да работят в нея. Възстановен е Институтът към завода и научно-развойната дейност. Въведени са новите стандарти съгласно Европейския регламент 640/09 за енергийна ефективност. Продукцията на завода, както и неговата дейност отговарят на високите стандарти на ISO 9001:2015, ISO 14001:2015 и IEC 17025.

НА 27 СЕПТЕМВРИ 2017 г. „Елпром Троян“ представи първия в света „умен електромотор“ на 73-ия Международен технически панаир в Пловдив, за което е удостоен със златен медал за „Иновации“ и „Кристален тетраедър“ за най-добър дизайн на панаирна експозиция. Това е 11-ят златен медал за „Елпром Троян“. През м. ноември 2017 г. „Елпром Троян“ завява амбициите си за лидерски позиции в бранша на Първия международен бизнес форум, организиран от Българската конфедерация за иновации. В центъра на презентацията ни бе разработената дигитална смарт лаборатория (Smart digital monitoring). SDM е в задължителната окомплектовка на специализираните двигатели на „Елпром Троян“ и с нея се следят всички важни

параметри – общо 16, на електромотора както в реално време, така и в електронната памет, т. нар. облак (Cloud), позволяващ на всеки потребител да използва софтуерния алгоритъм на завода. Новият високотехнологичен дивайс се асемблира към електромоторите и има сериозно приложение в тежките индустриални условия на химическата, петролната, минната, военната промишленост, автомобилостроенето и др. Впоследствие „Елпром Троян“ бе поканен за член на Конфедерацията за иновации. Заводът е член и на Управителния съвет на клъстър „Индустрия 4.0“, където избрани иновативни предприятия и доказани лидери в своя индустриален бранш чертаят бъдещото развитие на технологиите в международен мащаб.

АКО ПРЕЗ 80-ТЕ години на ХХ век „Елпром“ - Троян става лидер в Централна и Източна Европа в Индустрия 3.0 (третата индустриална революция, започнала през 1969 г.), за който период е получил 5 златни медала от международни технически панаири, то днес „Елпром Троян“ е сред световните лидери в Индустрия 4.0. Успехите на „Елпром Троян“ са представени и от авторитетния британски икономически ежедневник „Файненшъл Таймс“ в броя му от 11 януари 2018 г. Информацията за троянското предприятие е в страниците, посветени на България във връзка с поемането от страната ни на председателството на Съвета на Европейския съюз. Това е първото международно представяне на една сензация - първия „умен електромотор“ в света, и така тази новина достигна до над 600 000 души по целия свят.

НА 25 ЯНУАРИ 2018 г., „Елпром Троян“ получи приза на Германската икономика в раздел „Иновации“, връчена от Негово превъзходителство Херберт Залбер, посланик на Федерална Република Германия в България и в присъствието на президента на Република България Румен Радев. Това бе и признание за лидерското място на „Елпром Троян“ в Индустрия 4.0. Номинирани за престижното отличие бяха компаниите: „Елпром Троян“, „Лидъл България“, „ЕВН България“, „Байер България“, „Сименс“ и „Булпрос Консултинг“.

Призът бе връчен именно на „Елпром Троян“, което доказва и лидерското място на завода със създаването на първия „умен електромотор“ в света.

ПРОДУКЦИЯТА на „Елпром Троян“ винаги е високо оценена заради безкомпромисното си качество. При участието си в специализираното Международно изложение в Екатеринбург, Русия в периода 20-22 март 2018 г. заводът е удостоен с Диплом. На 19 април 2018 г. „Елпром Троян“ е обявен за „Компания на годината“ за 2017 г. у нас в категория „Устойчиво развитие, конкурентоспособност и иновации“, редом с „VP Brands International“ (бившия „Винпром Пещера“) в категория „Успешен мениджмънт“, „Fibank“ в категория „Банки“, „Минстрой Холдинг“ в категория „Цялостен принос в минната индустрия“, „Филип Морис България“ в категория „Бързооборотни стоки“, „Нова Телевизия“ в категория „Медии и телевизия“ и „М Тел“ (сега „А1“) в категория „Грижа за обществото и клиентски подход“. В периода 23-27 април 2018 г. „Елпром Троян“ направи впечатляващо представяне на иновативния си продукт и на най-големият международен панаир – „Хановер Месе“ в Германия, протекъл под надслов „Индустрия 4.0“. Заводът доказва с технологични-

те си нововъведения, че успешно и заслужено се нарежда до най-големите имена в бранша.

ПРЕДСТАВИТЕЛИ на „Елпром Троян“ взеха участие в най-важните икономическо-политически събития у нас – Виенския икономически форум и Форум за чисти технологии и кръгова икономика, провели се на 18 май 2018 г., част от срещата на върха на лидерите в Европа, както и Форум 16+1, среща на върха на лидерите от Централна и Източна Европа и Китай, провел се на 7 юли 2018 г.

Есента на 2018г., по време на 74ят Международен Технически Панаир Пловдив, гордостта на електротехническата промишленост и машиностроенето в България Елпром Троян представи визията си за следващите 100 години. Заводът представи новите си разработки за защита и мониторинг на спиралните системи при електромоторите. Иновациите на Елпром Троян са отличени с 4 Златни медала. Така в рамките само на 2 години завода е награден с 5 златни отличия. Впечатляващата визия на щанда също е достойно оценена и панаирната експозиция на Елпром Троян получава на голямата и престижна награда за дизайн – Кристален тетраедър – отново за втора поредна година.

Електромоторен завод Елпром Троян е пълноправен член на множество търговски камари и браншови организации. Завода е член на Френско – Българска Търговска и индустриална камара, Германско – Българската Индустриално - търговска камара, Българска Браншова камара – Машиностроене, Българска асоциация на електротехниката и електрониката, Клъстър Индустрия 4.0, Българска конфедерация за иновации, Клуб Отбранителна Индустрия.

ТАКА за кратък период от време новият собственик на завода успява да постигне няколко важни цели – да се завърне на международните пазари, да получи признание за иновациите си и да причисли завода към т. нар. „умни заводи“, които променят философията на производството и живота на хората. Важно е да се каже, че постиженията на „Елпром Троян“ са водещи за страната и носят много позитиви и за самия град Троян.

